

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ו

פרשת וישלח

א. אור החיים.

פרק לב' פסוק ה':

(ה) ויצו אתם לאמר. צריך לדעת למה הצריך לומר לאמר אחר שאמר כה תאמרון לעשו. ואולי שיבונן לומר שיאמרו אליו שהוא צוה לומר אליו בסדר הזה, שזולת זה יחשב כי השלוחים הם האומרים בנסח זה לחשכם כי הוא הבכור בכבודו ומן המוסר לדבר פן ולא יצאו הדברים מפי יעקב, לזה צוה אליהם שיאמרו כי הוא אמר כדברים האלה וקראו אדון עליו שבזה יסיר קנאה ושנאה. וכזה נחה דעתו למה יזכיר יעקב עשו בשם אדון שלא בפניו, יגדיל עליו חלק הרע ח"ו, ולפי מה שכתבתי הם דברים הנאמרים לעשו, החניף לרשע כדי שלא יכנס עמו במחלוקה: עם לבן גרתי וגו'. צריך לדעת מה מודיע בזה. גם מה מודיע בכל מאמר השליחות ואולי כי מדרך ב' אחים אשר נאמנים הם

באהבתם להודיע האח לאחיו את כל אשר יעבר עליו מהטובות גם מהרעות, כי זה יגיד קרבת הלקבות, ולזה ספר יעקב כל מוצאותיו טובות ורעות למצא חן בעיניו פשידע כי מאמין בו ונאמן אחותו: עוד נחמסם בשליחות זה להודיעו כי אין ראוי להרחיקו, וצא ולמד עם לבן גרתי וידוע היה לבן בהפלגת הרשע והרמאות ואין אדם דר עם נחש ואף על פי כן גר עמו יעקב וזה לך האות הפלגת מעשיו הנכונים וראוי ונכון לקרבו ולאקבו ולחבבו. ולא תאמר שזה היה בזמן מעט אלא ואחר עד עתה, ולא תאמר שהיה פחות עבד לו שלא היה שנה נהום פרסיה, לזה אמר ויהי לי שור וגו' ואף על פי כן הנני מזמין עצמי לעבד לך וקנני קנניך, ודברים אלו יתיכו לב אבן:

אלו

1. מה הקושי בקטע הראשון ומה מצוה?
2. הניתן להבין מתוך דבריו של פרשנו מהי צורתו ביחס להתנהלות יעקב עם עשיו ומה?
3. איך הוא מסביר את ה"סיפורים" שיעקב מרחיב כאן בדבריו אל עשיו?
4. מה רצה יעקב לראות בדבריו אל עשיו ומה רצה עשיו יבין מכאן זה?
5. האם זה אכן פלא?

* * *

ב. באור יש"ר הרב יצחק שמואל ריגיוו.

(ה) ויצו אתם

פרק לב' פסוקים ה' ו': לאמר כה תאמרון וכו'. כה אמר. וזה אוחס ואמר להם בלשון הזה כה

תאמרון וכו', והנה מלת לאמר תודיע לשון יעקב אליהם המתחיל מן כה תאמרון, וכה תאמרון מודיע לשונם שיאמרו לעשו ומתחיל מן כה אמר, וכה אמר מודיע לשון יעקב אל עשו מתחיל מן עם לבן גרתי: לאדני לעשו. כבר אמרנו (לעיל כ"ז מ"א) שיעקר משטמת עשו על יעקב היתה בעבור מה שזכרו אביו-יהוה גביר לאחיו, וירא עשו פן יבא יעקב וימשול עליו, לכן יעקב ברצונו להעביר יראה זו מלבו קראו פעמים רבות אדוניו, וקרא עלמו עבד נכנע תחתיו, כדי שיבין שהוא אינו מנקה למשול בו ויחדל מלשנות אותו. ועוד כי יעקב לא נשדל להיות ככור בעבור השררה

והכבוד או כדי ליקח פי שנים במילה, אלא כוונתו הייתה למחול את פניו
 אברהם והטובות הרוחניות, ולכן עתה שידע כבר מפי האל כי האל
 הנבחר ושזרעו ינחל את הארץ ושאר ההבטחות, כמו שהודיעו במראה
 הסולם, לא בקש עוד להשתרר על אחיו, אלא קראו תמיד בשם אדון: עם
 לבן גרתי. כלומר מעולם לא עלה על דעתי לנהוג עמך ברבנות כמו
 שאמר לי אבי, והראיה על זה כי זה לי שנים רבות שהייתי גר וכאורח
 נטה ללון בבית לבן ולא חשבתי להתפרד מעליו אחר שנה אחת או שנים
 ללכת לארצי למשול עליך: ואחר עד עתה. ואל תחשוב שהייתה עכבתי נגד
 רצוני ומפני סבה שמנעני לשוב לביתי, ושאליו הדבר תלוי ברצוני הייתי
 בא מיד לבית אבי כדי למשול עליך, כי אדרבא נתעכבתי ברצון הלצ
 ובשמחה בבית לבן עד עתה, וזה יורה שמעולם לא חשבתי להתגדל עליך.
 ולהורות על עכבתו שהייתה ברצון, אמר כאן לשון ואחר, כי השורש הזה
 יורה תמיד על עכבה ברצון, ואין כן שורש מהמה שהוראתו על העכבה
 מפני סבה ונגד רצון המהעכב כמו שאמרנו (לעיל י"ט ט"ז): (ו) ויהי לי
 שור ודמור. ואם תראה לדעת למה בחרתי להסתופף בבית לבן,
 והתעכבתי שם בשמחה, דע כי זה היה לפי שבכני השם בביתו ונתן לי
 שור ודמור וכו', כלומר שורים ודמורים ולאן לרוב, גם יש לי עבדים
 ושפחות שישרתוני ואין אני חסר כלום, ומטעם זה גם עתה לא הייתי
 חושב להפרד ממנו, לולי מלות ה' עלי לשוב אל ארץ כנען: ואשלחה
 להגיד לאדני. להודיעך שאני בא אליך בעושר ונכסים, ואין בלבי עליך
 על שהעשרת מאשר לאדני, אף כי אני ילאתי מביתו בחוסר כל, כי השם
 ברכני מאוד: למצוא חן בעיניך. שאני שלם עמך ומבקש אהבתך:

אבות

1. איך פרשנו מסביר את שימושי הלשון בראשית פסוק ה'?
2. פרשנו מסביר את נפתולי התנהגות יצקב כלפי צעיו לפי התקופות השונות, התוכף
להסביר?
3. אביר, אדון, אבד, מתי ואיך מתמש בהם יצקב?
4. שררה, כבוד ונחלה לצומת קוחניות, איך ניתן להוכיח שאכן זה היה כך?
5. פרשנו מרחיב להסביר את שהיית יצקב אצל לבן, מה הוא רוצה לומר בכל זה?
6. אחר הוא תמיד ברצון הלב ומשמחה, על סמך מה קובץ זאת פרשנו?
7. לפי זה איך מסביר יצקב את בואו אתה ואת רצונו להעליב את צעיו?

* * *

ג. טפורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.
 פרק לב' פסוקים יט'-כא':

(כ) בדבר הגה תדברון אל עשו. לכל
 אחד צנה מה ישיב לעשו³⁶,
 ויודיע שהוא עם שאר כל העדרים³⁷ והם
 כלם של יצקב, מנחה לעשו אחיו הגדול.

(כא) ואמרתם גם הגה עבדך יצקב
 אחרינו. צנה שקל אחד
 מהם יאמר זה הדבור, מלבד הדבור
 המיוחד לו³⁸, כדי שימצא עשו דברי כלם
 מקונים בזה³⁹ שהיה יצקב הולך אחריהם
 לשעיר להקביל פני אחיו⁴⁰. כי אמר
 אכפרה פניו במנחה. ואלו הדברים שם
 בפי עבדיו⁴¹ כדי שימצא רגזו של עשו
 בדבור ההכנעה עם המנחה. אראה פניו⁴².

(יט) ואמרת לעבדך לעקב³². צנה שלא
 יראה השליח את עצמו
 כמפיר את עשו ושלוח אליו, פן יחשב עשו
 שיודע אחיו שהוא הולך לקראתו³³ ושלח
 לו דורון מחמת יראה³⁴, אבל יראה השליח
 את עצמו כמו שלוח לשעיר וקבלתי מפיר
 את עשו³⁵.

36. כל קבוצה יגיד דבר מסוים שלו, מלבד המסר הכללי כפי שיפורט להלן (פסוק כא).
37. לכל יטעה עקב הריוח ששם בין עדר ובין עדר.

כא

38. לדעת רבינו פסוק כ מוסב על הרישא של פסוק יט (כלומר, יודיעו לעשו שכל מה שרואה הוא מנחה מעיקב אליו), בעוד פסוקנו מוסב על הסיפא של פסוק יט ("גם הוא אחרינו"). 39. על משקל (סנהדרין כט,א): 'אם נמצאו דבריהם מכוונים' במשנה 'כי צד בודקין את העדים'. כלומר, לא שאמרו אותו דבר (שהרי אין שני אנשים רואים בדיוק באותה צורה) אלא מתוך חקירה ודרישה אנו מוצאים כי אמנם דבריהם הולמים זה את זה ('מכוונים'). 40. זהו השיא ברושם שביקש יעקב להרשים את עשו - הוא בא להקביל את פניו, וכל המנחה נועדה רק ליצור את ההכנה הנפשית המתאימה לקראת כשורה זאת על ביקורו אצלו. בזה נותן רבינו גוון חדש לפירוש חז"ל על שלושת הדברים שהכין יעקב: תפילה, דורון, מלחמה. עיקר הדורון, לדעת רבינו, נועד לקראת ראיית פניו, ואינו תופס מקום נפרד בפני עצמו כמו התפילה. 41. בניגוד לשיטת ראב"ע ('כי אמר יעקב בלבו, אלה דברי משה'), ובעקבות הרמב"ן שכך יאמרו השליחים אל עשו שיעקב אמר "אכפרה פניו" שהוא דיבור ההכנעה.

יב

32. פירוש פסיכולוגי זה של רבינו הינו המשך לפירושו שבתחילת הפרשה על מטרת השליחות ההיא אל עשו (עיין שם). 33. למטרת מלחמה, עם מאות האנשים אשר עמו. 34. ואז מעמדו של יעקב נחות, כשהוא מתרפס לפניו. נהשליחים שבריש הפרשה אמנם נפגשו עם עשיו (עיין בפירוש רבינו לפסוק ז), אולם מסירתם על "הולך לקראתך" וכו' היתה על פי הבנתם הם מן העובדות בשטח, ולא דבר שעשו או אחרים הודיעו עליו בגלוי. גם מסירתם שעשו לא שמח במולו הטוב של יעקב (רבינו שם), היתה אף היא התרשמות אישית שלהם]. 35. וכאילו כאשר יגיע לארץ שעיר יבקש את מעונו של המנהיג. הגישה הזאת של היתממות עשויה להשפיע על עשו כמו שמשיעה כל פעולה של שוחד. אם עשו ירגיש כי ביראה קא עסקינן, יאבד הענין את כל הרושם שלו. נראה שפירוש פסיכולוגי זה של רבינו בנוי על כך שאחרי הצגת המצב על ידי יפגשך עשו אחי", אין כל זכר למושג 'אחי' בהמשך הפסוק. כלומר, הם אינם מכירים, כביכול, ביחס שבין יעקב ובין זה שפגשוהו. זו כבר הפעם השלישית שיעקב נהג כלפי הזולת בהיתממות (כביית לכן ששינה את טעמו - לעיל פרק לא - בשליחות המרגלים הראשונה לעשו, בשליחות זאת השנייה).

אגרות

1. הקסא שפנינו הינו מלאכת מחשבת בפירושו ספורנו לפי שיטתו המיוחדת, מהי?
2. איך פרשנו רואה את ההכנות השונות של יעקב לקראת פאיטו עם עשו כיצירה שלמה של תכנון. מהו הלוג בכל זה?
3. איך פרשנו מפין את: דורון, תפילה ומלחמה?
4. למה לפי זה חלוקה לצדדים וכוונות ביניהם?
5. למה אמירה מותפת אק בכל זאת אמירה אישית נוספת לכל צד וצד?
6. האם בדיעבד כל זה צנר לו?
7. האם רצה פרשנו כי אף אנו נלמד מכך דרכי התנהלות עם "ציון" או לאו דוקא?

* * *

ד. דד"ק.

פרק לב' פסוקים כא, כב':

(כא) ואמרתם, אף על פי שאמר כדבר הזה ובכללו: והנה גם הוא אחרינו, הוסיף להם את הדבר הזה עוד שיהיו זוכרים זה שיאמרו לו שהוא בא אחריהם. אכפרה פניו, אסיר כעסו, כל לשון כפרה הוא ענין הסרה, וכן וכפר בריתכם את מות (ישעיה כח, יח) לא תוכלי כפרה (שם מז, יא) וכן כפרת עון הוא הסרת העון. פניו, ענין כעס כמו: ופניה לא היו לה עוד (שמו"א א, יח).

(כב) ותעבר המנחה על פניו, כמו לפניו וכן: עוברים על פני המלך (שמו"ב טו, יח) ובב"ר (עו) על פניו אף הוא בעקא כלומר לפי שהוצרך לכל זה. והוא לן בלילה ההוא במחנה, לן שם עם המחנה כי לא הלך אחרי מנהגי העדרים.

אגרות

1. למה עליהם להדגיש כי יעקב נמצא אחריהם?
2. כפרה - הסרה, מהי כוונתו מהדגשת פירושו זה?
3. פירושו מהפכני נותן פרשנו ל: "פניו" מהו ואיך זה מסתדר?
4. למה חשוב לפרשנו להדגיש שיעקב "לא הלך אחרי מנהגי העדרים"?

* * *